

מרכז אדוה

מידע על שוויון וצדק חברתי בישראל



אי־שוויון במיגון: משפחות חד־הוריות

אוגוסט 2026

מירי אנדבלד סבג ויעל חסון

מצב המיגון בקרב משפחות חד הוריות

מירי אנדבלד סבג ויעל חסון

בשתי המערכות עם איראן "עם כלביא" (2025) ושאגת הארי (2026), בלטו שוב פערי המיגון בקרב האוכלוסיות המוחלשות בעורף האזרחי. סגירת מוסדות החינוך והמעבר הממושך ללמידה מרחוק יצרו עומס על משפחות, ובמיוחד על משפחות עם ילדים שבראשם עומדת מבוגרת אחת (בשל גירושין, אלמנות וכו') – בד"כ אישה (להלן: חד-הוריות). בשל ירי הטילים האינטנסיבי והיעדר מיגון דירתי, דיווחו כלי התקשורת בשני סבבי הלוחמה עם איראן על מקרים של משפחות שנאלצו לעזוב את דירותיהן הלא-מוגנות ולעבור לגור לתקופה ממושכת במקלטים הציבוריים, בתחנות הרכבת הקלה או במרחבים מוגנים עירוניים.⁵

מסמך זה מתמקד בבחינת הפערים בתחום המיגון מהזווית **המגדרית**, ובאופן ספציפי יותר במצבן של משפחות חד הוריות בהיבט זה.

מצבן הכלכלי של משפחות חד הוריות

בישראל כ-13% מהמשפחות עם ילדים הן משפחות שבראשן הורה יחיד. שיעור נמוך יותר (כ-10%) קיים באוכלוסייה הערבית אך הוא נמצא במגמת עלייה זה שנים ארוכות.⁶ בראש כ-86% מהמשפחות החד הוריות עומדות נשים.⁷ משפחות אלה מתאפיינות בסיכון גבוה יותר לעוני או לרמת שכר נמוכה, בשל קיומו של מפרנס יחיד – לרוב מפרנסת יחידה, במשק הבית.

בשנים האחרונות וביתר שאת במהלך מלחמת שלוש השנים שישראל שרויה בה, עלה לא פעם נושא המיגון שהפך להיות למקור לאי שוויון בין משפחות וקבוצות בישראל. משרד מבקר המדינה התריע על מצב שלפיו כשליש מאזרחי ישראל אינם מוגנים מפני טילים כראוי ונכון לינואר 2025 לכ-3.2 מיליון תושבים (המהווים 33.6% מכלל האוכלוסייה) לא היה מיגון תקני.¹ זאת בהשוואה לנתוני שנת 2018, אז עמד מספר התושבים נטולי המיגון על כ-2.6 מיליון תושבים (28%), נתון המצביע על מגמת התרחבות של פערי המיגון ברמה ארצית.² מסמך של המכון הישראלי לדמוקרטיה התריע על הפערים העמוקים במיגון בין יישובים ערביים ליהודיים, תוך הדגשת הפגיעה בזכויות היסוד לחיים ולשוויון של האזרחים הערבים.³ החוסר במיגון בולט במיוחד בכפרים הבלתי מוכרים בנגב ובמוסדות חינוך ביישובים הערביים.

זאת ועוד, ממצאים מדוח מרכז אדוה (2023) מראים שמשקי בית אמידים יותר נוטים להתגורר בדירות חדשות יותר, ולכן שיעור משקי הבית המתגוררים בדירה עם ממ"ד גבוה יותר בעשירוני ההכנסה הגבוהים, ונמוך יותר בעשירוני ההכנסה הנמוכים.⁴

1 מבקר המדינה (2026). [מיגון ומקלט ברשויות מקומיות](#). דוח מיוחד.

2 מבקר המדינה (2020). ההיערכות להגנת העורף מפני איום טילים ורקטות (מיגון פיזי, התרעה ופינוי אוכלוסייה). דוח ביקורת שנתי 70ג'.

3 פילר, ליטל. (2025). [פערי מיגון ביישובים הערביים: מחדל מתמשך בעיצומה של מלחמה](#). המכון הישראלי לדמוקרטיה.

4 הופמן דישון וגרובמן (2023) [מיגון בתנאי שוק: הפקרת המיגון בדירות המגורים בישראל למדיניות השוק הפרטי](#). מרכז אדוה.

5 ר' למשל: לאון תמרי עומר ונטע לוי. 2025. "פה אין מלחמה" האזרחים מצאו מקלט בתחנות הרכבת הקלה". דה-מרקר, 15 ביוני 2025; צח, אופק.

2026. "מבקשי המקלט: הישראלים שעברו לגור בתחנות רכבת במלחמה". רשת 13, 1 במרץ 2026.

6 נתנזון, רובי, איתמר גזלה ומיכל פורת (2017) [משפחות חד הוריות בישראל](#). מכון מאקרו.

7 חסון, יעל, ירון הופמן דישון ותהילה שרעבי. (2023). [בית משלך: אי שוויון מגדרי בדיון](#). מרכז אדוה.

דיור במשפחות חד הוריות

פערים אלה אינם פוסחים גם על מצבן של אימהות חד הוריות בתחום הדיור. עד לפני פרוץ המלחמה ארוכת השנים הנוכחית, השיח הציבורי בנושא הפערים בתחום הדיור התמקד ביכולת לרכוש דירה ובקשיים שמעורר שוק השכירות לשכבות הביניים והשכבות המוחלשות. מחקר של מרכז אדוה עמד על הפערים המגדריים בתחום זה. כך נמצא כי קיים פער מגדרי גדול בנשיגות דיור: בעוד שלגברים נדרשו 113 משכורות לרכישת דירה ממוצעת, לנשים נדרשו 166 משכורות (בשנת 2019).¹² מחקר שבדק את השלכות הגירושין על מצבן של אימהות חד הוריות בתחום הדיור, הראה כי בשנים שלאחר רפורמת הרווחה של 2003 בישראל, שלוותה בקיצוצים נרחבים למשפחות חד הוריות בתקציבי הרווחה ובסיוע בדיור, מצבן הכלכלי של נשים גרושות היה גרוע מזה של שאר האוכלוסייה הישראלית ומזה של גברים גרושים.¹³ כמו כן הנתונים מלמדים כי בניגוד לזוגות נשואים, שיעור החזקת דירה בבעלות בקרב אימהות חד-הוריות הוא נמוך משמעותית. ב-2021 43% מהאימהות החד הוריות התגוררו בשכירות פרטית, לעומת 24% מהזוגות הנשואים ו-30% מהאבות החד הוריים.¹⁴ שוק השכירות מאופיין בחוסר יציבות, היעדר פיקוח וחוזים קצרי טווח אשר אינם מגנים על השוכרות מפני העלאת

זאת על אף שאימהות חד הוריות מועסקות בשיעורים גבוהים יותר מאלה של כלל האימהות (79.4% לעומת 77.4% ב-2022).⁸ גם בהשוואה בינלאומית נמצא ששיעור התעסוקה של נשים חד הוריות בישראל הוא בין הגבוהים בעולם המערבי.⁹

השילוב של שיעורי תעסוקה גבוהים עם מצב כלכלי ירוד מוסבר לא רק במצב המבני של מפרנסת יחידה במשק הבית, אלא גם בכך שהניסיון לאזן בין האחריות הבלעדית על הטיפול בילדים לדרישות שוק העבודה, יוצר שיעור גבוה של אימהות חד הוריות המועסקות בתעסוקה בלתי איכותית הפוגעת גם במסלולי הקידום שלהן (למשל משרות חלקיות, זמניות ושכר על בסיס שעתי).

ואכן, שיעורי העוני וכך גם שיעורי האי ביטחון תזונתי גבוהים יותר במשפחות חד הוריות מאשר במשפחות דו הוריות.¹⁰ לפי דוח העוני של הביטוח הלאומי לשנת 2024 תחולת העוני של משפחות חד הוריות עמדה על 22.9% לעומת 17.8% במשפחות עם עד שלושה ילדים (גודל משק בית התואם לזה של רובן המכריע של המשפחות החד הוריות).¹¹ גם נתוני קצבאות הקיום מלמדים על כך: חלקן של המשפחות החד הוריות בקרב מקבלי הבטחת הכנסה בגיל העבודה גבוה כמעט פי שלושה מחלקן באוכלוסייה.

8 הלמ"ס 2024.

9 נתנזון ואח' (2017).

10 דגן-בזגל, נוגה, מירי אנדבלד סבג ותהילה שרעבי (2025) "עוני ואי שוויון כלכלי במבט מגדרי". נעמת ומרכז אדוה.

11 הביטוח הלאומי (2025). דוח העוני והאי שוויון בהכנסות.

12 חסון, יעל, ירון הופמן דישון ותהילה שרעבי (2023). בית משלך: אי שוויון מגדרי בדיור. מרכז אדוה.

13 Herbst-Debby, A., Kaplan, A., & Endeweld, M. (2023). "Economic Resources after Divorce: Family Income and Housing in the Wake of Israel's Neoliberal Welfare Reforms". In The Oxford Handbook of Family Policy Over the Life Course (pp. 869-890). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780197518151.013.41>

14 חסון, הופמן דישון ושרעבי (2023).

בעתות חירום ביטחוניות, מתעצמת פגיעותן של משפחות חד הוריות נוכח פערי המיגון העמוקים הקיימים במדינת ישראל. מאז שנת 1992 קיימת חובת בנייה של מרחב מוגן דירתי (ממ"ד) בכל בנייה חדשה. עם זאת, חובה זו הטילה למעשה את האחריות התקציבית והביצועית למיגון על האזרחים עצמם. מדיניות זו יצרה מתאם ישיר בין מעמד סוציאקונומי לבין רמת המיגון הפיזי הביתי, והותירה אוכלוסיות מוחלשות רבות מופקרות תחת אש.

דוח מרכז אדוה על מיגון בתנאי שוק מצביע על כשל מדיניות עמוק יותר: המדינה הפקירה למעשה את מלאכת עדכון המיגון בדירות הקיימות לידי כוחות השוק הפרטי, במקום להובילה כתוכנית ממשלתית ישירה. בפועל, השלמת המיגון בבניינים ותיקים מותנית ברווחיותם של פרויקטי התחדשות עירונית (כדוגמת פינוי-בינוי ותמ"א 38), המבוצעים על פי שיקולים יזמיים ולא לפי מידת הצורך הביטחוני של התושבים. כך נותרות אוכלוסיות שלמות מחוץ למעגל ההגנה: כ-92% מדירות הדיור הציבורי נטולות ממ"ד, תושבי הכפרים הבלתי מוכרים בנגב (כ-120 150 אלף נפש) נותרים כמעט ללא מיגון כלל, ושוכרי דירות בשוק הפרטי תלויים בהחלטתם ובנכונותם של בעלי הדירות ואינם יכולים להכתיב את קצב המיגון בעצמם. מכיוון שמשפחות חד הוריות מרוכזות בקרב אוכלוסיות אלה – הן כשוכרות דירות בשיעור גבוה במיוחד והן כנתח משמעותי מדיירי הדיור הציבורי – הישענות המדיניות על מנגנוני שוק, במקום על השקעה ממשלתית ישירה ושוויונית, מעמיקה את אי השוויון גם בממד המגדרי, לצד הממד הכלכלי-מעמדי והגיאוגרפי שכבר מתועד.¹⁵

שכר הדירה או פינוי עם תום החוזה. בהיעדר הסדרה ופיקוח ממשלתי על שוק השכירות, תנאי מגורים אלה מתאפיינים בחוסר יציבות מבני ובהיעדר ביטחון דיורי,⁷ ומאלצים את השוכרות והשוכרים למעברים תכופים ופוגעים ברשת הביטחון הקהילתית שלהן.

בשל הכנסתן הנמוכה, אימהות חד-הוריות רבות שוכרות דירות זולות במרכז ובפריפריה. דירות אלה ממוקמות ברובן בבניינים ישנים שנבנו לפני החלת חובת הממ"ד, ולעיתים קרובות גם המקלטים המשותפים בהם מוזנחים או אינם שמישים.

ולבסוף, שיעורן של אימהות חד הוריות גבוה בקרב המתגוררים בדיור ציבורי. דוחות מבקר המדינה מצביעים על כשלים חמורים בתחזוקת דירות אלו ומרכז המחקר והמידע של הכנסת מצביע על פערי מיגון עמוקים: היעדר ממ"דים ב-92% מדירות הדיור הציבורי. בנהלים של משרד הבינוי והשיכון המסדירים את הקריטריונים לרכישת דירות חדשות למלאי הדיור הציבורי, אין הוראה כי בדירה חייב או רצוי שיהיה ממ"ד, למעט דירות הנרכשות עבור נכים ותוקים לכיסאות גלגלים בקומת קרקע.¹⁵

פערי המיגון במשפחות חד הוריות

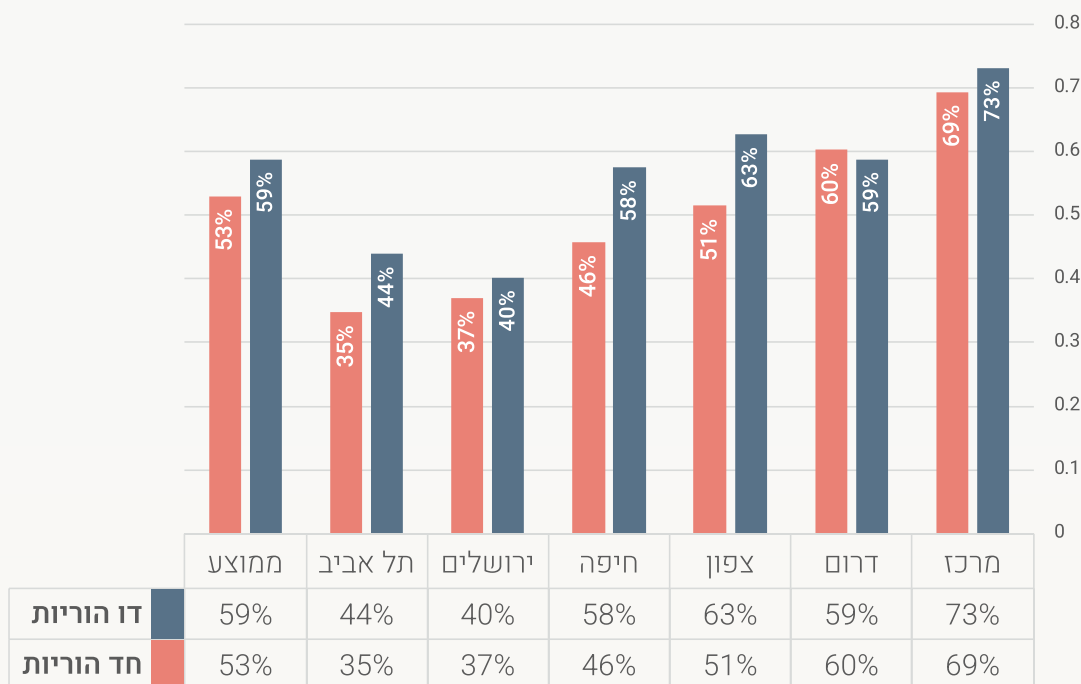
מצבן החברתי-כלכלי של משפחות חד הוריות בהשוואה לזוגות נשואים, ומצבן בתחום הדיור, גולשים גם לתחום המיגון שהפך לסוגייה משמעותית ולעיתים קריטית בעת הזו בישראל.

15 הופמן-דישון וגרובמן. (2023).

16 הופמן-דישון וגרובמן. (2023).

ממ"ד נחשב לסידור המיגון הטוב ביותר בשל זמינותו המיידית בתוך הדירה, יתרון קריטי בהתראות קצרות, לצד סידורי מיגון אחרים כמקלט בבניין המגורים או מקלט ציבורי סמוך. עיבוד של מרכז אדוה לנתוני סקרי ההוצאות של הלמ"ס לשנים 2022/23 מציג את המשפחות שברשותם ממ"ד בדירה.

שיעור בעלי ממ"ד לפי מחוז במשפחות עם ילדים, 2022/23



הערה: הסקר מתייחס רק לקיומו של ממ"ד ולא לקיומם של אמצעי מקלט אחרים, אולם ניתן להניח כי הפערים נותרים גם בבחינת המיגון על כלל אמצעיו.
מקור: עיבודי מרכז אדוה לסקרי ההוצאות וההכנסות של הלמ"ס לשנים 2022-2023.

לפחות על פי נתונים על קיומו של ממ"ד בדירה, נראה כי מצבן של משפחות חד הוריות קשה מזה של משפחות דו הוריות. התרשים שלעיל מראה כי בכל רחבי הארץ, הן במרכז והן בפריפריה מצבן של משפחות חד הוריות פחות טוב מזה של משפחות דו הוריות, ובממוצע כלל ארצי רק ל-53% מהמשפחות החד הוריות יש בביתן ממ"ד – לעומת 59% מהמשפחות הדו הוריות. הבדלים גדולים יותר נצפו במחוזות צפון, חיפה ותל אביב ומתונים יותר ביתר המחוזות. סביר להניח שהבדלים אלה משקפים גם את הבדלי המצב החברתי-כלכלי הכללי בשתי הקבוצות.

הקושי של משפחות עם ילדים בעת מלחמה בולט גם כאשר יש בראש המשפחה שני מבוגרים, אך הוא קשה שבעתיים במקרים שבהם רק מבוגר אחד צריך להתמודד עם ההשלכות הפיסיות והנפשיות של הכנסת הילדים למרחב המוגן, לעיתים בהתראה קצרה.

היעדר מיגון במסגרות חינוך

על פי נתוני משרד החינוך שהועברו למבקר המדינה, נכון למרץ 2024, יותר מ-466,000 תלמידים (כ-25% מכלל התלמידים בישראל) שהו בבתי הספר באופן יומיומי ללא מיגון תקני.¹⁷ בעתות לחימה, פיקוד העורף אוסר על קיום לימודים במסגרות חינוך שאינן ממוגנות באופן מלא. עבור אם חד-הורית, סגירת מסגרות החינוך פירושה פגיעה משמעותית יותר ביכולת לצאת לעבודה, בהשוואה למשפחות דו הוריות. המצב מורכב עוד יותר כאשר האם מוגדרת כ"עובדת חיונית" במפעל חיוני או במוסדות בריאות ורווחה. על פי חוק שירות עבודה בשעת חירום, עובדת חיונית מחויבת להתייצב לעבודה בכל מקרה, ללא קשר לסגירת מוסדות החינוך של ילדיה. במציאות זו, האם עומדת בפני דילמה בלתי אפשרית: להסתכן בהפרת צו החירום ובפיטורין, או להשאיר את ילדיה הצעירים לבדם בבית שאינו ממוגן, ללא מבוגר שינחה אותם למרחב מוגן בעת אזעקה. קושי זה מועצם בפריפריה, שבה התלות בתחבורה הציבורית, המשובשת בעתות לחימה, גבוהה במיוחד בקרב נשים ובהיעדר פתרונות השגחה ממוגנים לילדים מצד המעסיקים או המדינה.

סיכום והמלצות

הנתונים שהוצגו במסמך זה מצביעים על הבדלים ברמת המיגון של משפחות חד הוריות שלרוב עומדות בראשן נשים, לבין משפחות דו הוריות לרעת הראשונות. פערי מיגון אלה מצטרפים לפערים שכבר תועדו לרוחב שסעיה של החברה הישראלית: הכלכלי,

הלאומי והמעמדי, ומוסיפים להם ממד מגדרי שטרם זכה לתשומת לב. לאחר מצב מלחמה כה ממושך ראוי שתובטח נגישותן של משפחות מכל רובדי החברה הישראלית למיגון המותאם לצרכים המשפחתיים והחברתיים שלהן.

לפיכך, מוצע להתמקד במספר כיווני פעולה:

השקעה ממשלתית ישירה במיגון, מנותקת משיקולי רווח: אימוץ המלצת מרכז אדוה לגיבוש תוכנית ממשלתית לאומית להשלמת המיגון בדירות קיימות, שאינה מותנית ברווחיות פרויקטים להתחדשות עירונית ואינה תלויה בכוחות השוק הפרטי. יש להעניק עדיפות לאוכלוסיות שבהן משפחות חד הוריות מרוכזות באופן בולט – דיירות ודיירי דיר ציבורי, ושוכרות ושוכרי דירות בשוק הפרטי – ולשלב את עבודות המיגון עם תוכניות חיזוק מפני רעידות אדמה ושיקום מבנים.

סיוע בשכר דירה וקריטריון המיגון: שינוי במערך הסיוע בשכר דירה של משרד הבינוי והשיכון, כך שגובה הסיוע המוענק לאימהות חד-הוריות יוגדל במידה והן שוכרות דירה ממוגנת, ובמקביל החלת פיקוח על משכירים המונע העלאת מחירים בדירות ממוגנות המיועדות לאוכלוסיות זכאיות.

תוכנית חירום למיגון מוסדות חינוך בפריפריה החברתית: תיקון מידי של פערי המיגון בבתי הספר ובגני הילדים בדגש על הרשויות המקומיות הערביות והבדואיות בנגב.

17 מבקר המדינה. (2026) [מיגון ומקלוט ברשויות המקומיות](#). דוח מיוחד.

מרכז אדוה

adva.org

 **HEINRICH
BÖLL
STIFTUNG**
TEL AVIV

The report was produced thanks to the partnership and support of the Heinrich Boell Foundation in Tel Aviv. The foundation advances, in Israel and globally, values of democratic participation, gender equality and environmental and climate justice.